

Ekonomide 2007 Yılı Deęerlendirmesi

Dünya, Küresel Isınma ve Global ekonomik çalkantının gölgesi altında 2007 yılını geride bırakmıştır. Dünya ülkeleri tehdit eden Küresel Isınma ve kuraklı elbette ki ülkemizi de oldukça sert bir şekilde etkilemiştir. Bu dış etkilerin yanı

sıra ülkemizin 2007 yılında peş peşe yaşadığı seçim ortamları da siyasi gelişmelerin ekonominin önüne geçmesi sonucunu doğurmuştur. Bu şartlar altında oldukça sıkıntı bir yıl geçiren Türkiye, 2006 yılı son çeyreğinde başlayan gelişmeler sonucu ekonomide önemli bir kırılma yaşamıştır. Gerek iş çevreleri gerekse ekonomi çevreleri 2007 yılını kaybedilmiş bir yıl olduğu noktasında buluşmuştur.

2008 yılını da çok önemli sorunları aktaran ülkemiz için içinde bulunduğumuz yıl da çok büyük önem taşımaktadır. ABD' de ekonomik çalkantı olarak başlayan ekonomik durgunluk, 2008' in ilk aylarından itibaren tüm dünyada etkili olmaya başlamıştır. ABD ve Avrupa' da çok sayıda ekonomi ve finans kuruluşunun iflasına yol açan gelişmeler, Bush yönetiminin tüm desteklerine karşın, yeni bir buhran çağrışımına neden olmuştur.

1- Dünya Ekonomisine bakış

2005 yılında yüzde 4.8, 2006'da yüzde 5.4 oranında büyüyen dünya ekonomisinin 2007 yılında yaşanan likidite sıkıntısı ve durgunluk nedeniyle yüzde 5.2 'lik büyüme hedefini tutturması zor görünmektedir. ABD'de ipotekli konut finansmanı (mortgage) yoluyla ev sahibi olmak isteyenlerin bankalardan aldıkları kredilerin geri ödeme hızının düşmesi ile gündeme gelen ve dünya genelinde likidite sıkışıklığı yaratarak büyük bankaların 2007 yılında 59 milyar dolar zarar yazmasına neden olan kredi krizi sonrasında yatırımcıların bozulan risk algısı küresel satışlara neden oldu. Bu durum dünya borsalarında yüzde 3 ila 8 oranında değer kaybına neden olurken en fazla yüzde 7.78'lik düşüşle İMKB 100 bileşik endeksi etkilenmiştir. 22 Haziran 2007 tarihinde Amerikan yatırım bankası Bear Stearns'ın Subprime Mortgage kağıtlarına dayalı türev ürünlerindeki büyük zararları yüzünden kendilerine bağlı iki Hedge Fonunun iflasıyla başlayan ve Merkez Bankaların müdahalelerine rağmen Amerika'dan süratle Avrupa'ya sıçrayan mortgage krizinin uluslar arası bankaları 2008 yılında toplam 250 milyar dolar zarara uğratabileceği tahmin edilmektedir.

19 Eylül 2006 tarihinde darbe ile yönetime el koyan askeri hükümet Tayland'da, kısa vadeli spekülasyon amaçlı sermaye hareketleri kontrol edilmesi amacıyla, 20 bin doların üzerindeki yabancı sermayenin yüzde 30'u döviz rezervi olarak Merkez Bankasında tutulmasına dair zorunluluk getirmiştir.

Eğer gelen para bir yıl dolmadan terk ederse, paranın yüzde 30'luk kısmının üçte birine Tayland Merkez Bankasınca kayıtsız şartsız el konulacaktı. Kararın ardından Asya'daki borsalardan, Tayland'da yüzde 14.84, Endonezya'da yüzde 2.85, Malezya'da yüzde 1.96, Hong Kong'da 1,19 ve İMKB'de yüzde 1,90'lık düşüş yaşandı. Cari işlemler fazlası veren Tayland'da ulusal para birimi olan bahtta aşırı değerlenmeyi önlemek amacıyla kısa vadeli sermaye hareketlerine getirilen bu uygulamadan, Tayland ekonomist ABD ve Çine bağlı, Türkiye ise ağırlıklı olarak AB ekonomilerine endeksli IMP programı

uyguladığı ve Tayland cari fazla verirken Türkiye cari açık verdiği için ülkemiz bu krizden sadece psikolojik olarak sınırlı düzeyde etkilenmiştir.

2007 yılında dünya gıda fiyatlarında son 30 yılın en hızlı artışı yaşanmıştır. Gıda ürünlerinde yaşanan bu hızlı tırmanışın temel nedeni, arzın talebin gerisinde kalmasıdır. Uluslar arası Hububat Konseyi (international Grains Council) verilerine göre 2007/2008 sezonunda dünya tahıl arzı 1,666 milyar ton, talebi ise 1,680 milyar ton olacağı tahmin edilmektedir. Arzın talebin gerisinde kalmasının başlıca nedeni, biyodizel yakıt sağlamak için arpa, mısır, şekerpancarı, kanola gibi ürünlere yönelik talebin artışı idi.

Son olarak gelişmekte olan ülkelerin artan enerji talebi sonucunda ham petrol fiyatlarında yaşanan yükselişler, yılın on bir ayında Çin'de görülen 238 milyar dolarlık rekor dış ticaret fazlasıyla birlikte enflasyon oranının son on bir yılın en yüksek düzeyine gelmesinden dolayı artan faiz artırımını baskısı 2007 yılında dünya ekonomisinde yaşanan önemli gelişmelerdendi.

2-Türkiye' deki gelişmeler

a-Büyüme

Türkiye, son altı yılın en düşük büyümesini yaşadı. TÜİK tarafından açıklanan 2007 yılı büyüme rakamları, Türkiye'nin 2001'deki ekonomik krizin ardından en düşük büyümesini yaşadığını ortaya koydu. 2007 yılında yüzde 5 büyüme hedefleyen Türkiye, yüzde 4.5 oranında büyüdü. Buna rağmen Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) yeni hesaplama yöntemine göre açıklanan 2007 yılı Milli Gelir (MG) rakamı beklenenin çok üzerine çıkarak, 856.4 milyar YTL oldu. Yeni MG ve nüfus rakamlarının da etkisiyle kişi başına gelir ise 9 bin 333 dolara çıkmış oldu. Böylece son altı yılın en düşük büyümesini yaşayan Türkiye, kağıt üzerinde tarihinin en yüksek kişi başına gelir rakamına sahip oldu.

TÜİK'in açıklamasına göre, 2007 yılında GSYİH cari fiyatlarla yüzde 12.9 artarak, 856.4 milyar YTL, sabit fiyatlarla yüzde 4.5 büyüyerek 101 milyar 46 milyon YTL oldu. Dolar cinsinden GSYH yüzde 25.1 büyüyerek 658.8 milyar dolar olurken, kişi başına milli gelir de 9 bin 333 dolar düzeyinde oluştu.

2007 yılının yüzde 5 hedefinin altında olacağı yılın ikinci yarısındaki büyüme rakamlarıyla sinyal vermişti. GSYH büyüme oranı 2007'nin ilk çeyreğinde yüzde 7.6, ikinci çeyrekte yüzde 4'e, üçüncü çeyrekte yüzde 3.4'e düşmüştü. Yılın son çeyreğinde de büyüme yüzde 3.4 olunca, yılsonu hedefi olan yüzde 5 rakamına ulaşamayarak, yüzde 4.5 düzeyinde kaldı.

Türkiye, 2001 ekonomik krizinde yüzde 5.7 oranında küçülmüştü. Ardındansa kesintisiz büyüme süreci başladı. Hükümetin en çok övündüğü ekonomik gerçekleştirmelerden biri olan yüksek büyüme, 2007 yılı itibarıyla hız kesmiş oldu. Son haliyle, 2002 yılında yüzde 6.2, 2003 yılında yüzde 5.3, 2004'te

yüzde 9.4, 2005'te yüzde 8.4, 2006 yılında yüzde 6.9 olan büyüme oranı, 2007 yılında ise yüzde 4.5'e düştü.

Tarımda son 40 yılın en hızlı 3. gerilemesi

Kuraklık, tarım sektörünün 2007 yılında da çok fazla kan kaybetmesine neden oldu. Tarım sektörünün GSYH içindeki payı yüzde 9.7'den yüzde 8.6'ya inerken, tarımda geçen yılki büyüme eksi % 7.3 oldu. Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Genel Başkanı Şemsi Bayraktar, 2007'de, tarımda son 40 yılın üçüncü en büyük gerilemesinin gerçekleştiğini bildirdi. Kuraklığa bağlı mahsul azalması, tarımda dış ticaret açığını da büyüttü. Dış Ticaret Müsteşarlığı rakamlarına göre, 2007 yılında tarım ürünleri ihracatı 3,7 milyar dolarda kalırken, ithalat yüzde 60 artışla 4,6 milyar dolar olarak gerçekleşti.

Başta inşaat sektörü olmak üzere tüm sektörler sıkıntılı

2006 yılında yüzde 8.4 büyüyen imalat sanayii 2007 yılında hız kesti. Buna göre sektör 2007 yılında yüzde 5.4 büyüdü. Madencilik ve taşocakçılığı sektörü de ilk çeyrekte yüzde 9.3, ikincide yüzde 9.4, üçüncü çeyrekte yüzde 10.9 büyüdükten sonra son çeyrekte yüzde 2.7'lik bir büyüme kaydetti. Son yıllardaki hızlı büyümesiyle milli gelir büyümesine önemli katkı yapan inşaat sektöründe de geçen yıl belirgin bir yavaşlama görüldü. 2006 yılındaki yüzde 18.5'lik büyümenin ardından geçen yılın ilk çeyreğinde yüzde 8.8, ikinci çeyrekte yüzde 7.5, üçüncüde yüzde 4 ve son çeyrekte sadece yüzde 0.5 büyüyen inşaat sektörünün yılın tümündeki büyüme oranı yüzde 5 olarak gerçekleşti. Milli gelire sanayiden sonra en büyük katkıyı yapan ticarete 2006 yılında yüzde 6.3 olan büyüme oranı ise geçen yıl yüzde 5.5 oldu.

b-İstihdam

Türkiye ekonomist 2002 yılının ilk çeyreğinden itibaren istikrarlı, kesintisiz bir büyüme dönemine girmiş ve 2002-2006 döneminde GSYİH reel olarak yıllık ortalama yüzde 7.2 oranında büyümüştür. Aşırı değerli YTL, düşük kur nedeniyle üretimden ziyade ithalata dayalı bu büyüme modeli, sürekli artan genç bir nüfusa yeterli iş arzı yaratılamaması işsizlik sorunun kronik hale gelmesine neden olmuştur. 2002-2006 döneminde özellikle tarım kesim istihdamı yıllık ortalama yüzde 0.7 oranında artmıştır. Bu dönemde işsizler ordusuna yaklaşık 700 bin kişi dahil olmuştur. TÜİK resmi verilerine göre ise, 2006 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 9.1 olan işsizlik oranı 2007 yılının üçüncü çeyreğinde yüzde 9.3'e yükselmiştir. Bir başka ifadeyle 2006'ın üçüncü çeyreğinde 2 milyon 316 bin kişi olan işsiz sayısı 2007 yılının eylül sonu itibarıyla 2 milyon 405 bine yükselmiştir. TÜİK' in tanımına göre bu dönemde işsiz sayısı sadece 89 bin kişi artmıştır. Ancak umudunu yitirdiği için iş aramayanlar ve eksik istihdam verileri de dahil edildiğinde Türkiye'de geniş tanımlı yaklaşık 5.5 milyon kişi işsiz ve gerçek işsizlik oranı ise yüzde 15.8 'dir. Gerçek işsizlik oranı ile işsiz sayısının bu denli yükselişin temel nedeni tarım dışı istihdamdaki artıştır. 2007 yılında geçen yıla göre teşvikli yatırım sayısı yüzde 23.5 oranında azalırken, istihdam sayısı yüzde 8.4 oranında artmıştır. Bir kişiye istihdam yaratma ortalama maliyeti 2006 yılında 128,647

dolardan yüzde 15.5 oranında artarak 148,619 dolara yükselmiştir. Bu dönemde bir kişiyi istihdam etme maliyeti sektörel bazda en yüksek artış yüzde 28'lik oran ile hizmetler ve yüzde 27 oranı ile tarımda yaşanmıştır.

Özelliği itibarı ile yatırım tutan yüksek olan buna karşılık daha az kişinin istihdam edildiği enerji sektöründe istihdam maliyeti diğer tüm sektörlerin aksine yüzde 36 oranında düşerek 904,396 dolardan 575,806 dolara gerilemiştir.

Kronik işsizlik 2008 yılında Türkiye'nin çözülmesi gereken en ciddi sorunu haline gelmiştir. Sorunun ciddiyeti ve çözümünün aciliyeti nedeniyle iktidardaki Hükümet tarafından, yatırım ve istihdam ortamının iyileştirilmesine yönelik 2008 yılında bir takım yasal düzenlemeler yapılarak uygulamaya geçilmesi zorunluluk arz etmektedir.

c-Bütçe disiplini

Kamu kesimi genel dengesi ve borçlar 2007 yılında, son yıllarda sağlanan makro ekonomik istikrarın korunması için para, maliye ve gelir politikalarının sıkı bir mali disiplin içerisinde uygulanmasına devam edilmiştir. Kamu borç stokunun milli gelire oranım ve kamu açıklarım kalıcı bir biçimde azaltmak, sağlıklı bir bütçe yapısına ulaşmak amacıyla faiz dışı fazla verme politikasını sürdürmek ve enflasyonla mücadeleyi desteklemek 2007 yılında maliye politikasının temel amaçları olmuştur.

Bu temel amaçlar çerçevesinde hazırlanan 2007 yılı merkezi yönetim bütçesinde 188,2 milyar YTL gelire karşılık 204,9 milyar YTL harcama yapılacağı ve bunun sonucunda geçen yıla göre yüzde 221 oranında artışla 16,8 milyar YTL bütçe açığı verileceği tahmin edilmişti. 2007 yıl sonu itibarı merkezi yönetim bütçe gelirleri geçen yıla göre yüzde 9.2 oranında artarak 189,6 milyar YTL, harcamaları ise yüzde 14.3 oranında artışla 203,5 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında geçen yıla göre faiz harcamaları yüzde 6, faiz dışı harcamalar yüzde 17 oranında artış göstermiştir. Faiz harcamaların bütçe harcamaları içindeki payı yüzde 24'dür. Bir başka ifade ile bütçe gelirlerinin dörtte biri borçlara gitmektedir. Gelir ve harcamalardaki bu gelişmeler sonucunda merkezi yönetim bütçesi 2007 yılında 13,8 milyar YTL açık verirken, faiz dışı fazlası geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 15.6 oranında azalarak 34,8 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir.

2007 yılında, vergi dışı gelirlerde özellikle 2006 yılında bir defalık gelirleri nedeniyle oluşan baz etkisi sonucunda yüzde 12 oranında azalarak 21,6 milyar YTL, sermaye gelirleri, TÜRK Telekom A.Ş' nin satışından kalan özelleştirme bir defada ödenmesi nedeniyle 6 milyar YTL, alınan bağış ve yardımlar ile özel gelirleri ise gayrimenkul satış gelirlerinin etkisiyle 1,8 milyar YTL olarak

gerçekleşmiştir. Bu dönemde, özel bütçeli kuruluşlar 3,8 milyar YTL, düzenleyici ve denetleyici kurumlar ise 1,6 milyar YTL öz gelir sağlamışlardır. 204,9 milyar YTL harcama yapılacağı tahmin edilen 2007 yılı merkezi yönetim bütçe gideri, yıl sonu itibarı ile 203,5 milyar YTL olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılının kara deliği sağlık ve sosyal güvenlik harcamaları olmuştur.

d-Sosyal güvenlik açıkları

Çünkü SSK ve Bağ-Kur prim borçlarının yeniden yapılandırılması sonucu elde edilen gelirlerin reel olarak düşmesi, yeniden yapılandırmadan faydalanan kişilerin emekli olmaları sonucu sigorta giderlerinin artması, sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaşması sonucu, sağlık harcamalarında oluşan artış ve emekli aylıklarına programlananın üzerinde zam yapılması, 2007 yılında merkezi yönetim bütçesinden sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferlerin bütçe ödeneklerinin üzerinde gerçekleşmesine neden olmuştur. 2006 yılında 17,6 milyar YTL olan sosyal güvenlik kuruluşlarındaki açık, 2007' de 26,4 milyar YTL' ye yükselmiş, 2008 yılında ise 28,8 milyar YTL'ye çıkacağı hesaplanmıştır. Bu durumda, 2008 yılında bütçenin yüzde 13, emeklilere yapılan ek ödemeler dahil edildiğinde ise yüzde 16,6'lık kısmı, sosyal güvenlik kuruluşlarının açıklarının kapatılması için harcanmış olacaktır.

e-Borç Stoku

2007 yılında 333,4 milyar YTL tutarındaki merkezi yönetim toplam borç stokunun yüzde 56.5' i iç piyasaya, yüzde 20.1'i ise kamu kesimine olan iç borçlardan oluşurken, dış borçların ağırlığı yüzde 23.4 olmuştur. Hazine sadece 2007 yılında kamudan yıllık ortalama yüzde 7.4, piyasadaki yüzde 9 oranında reel faiz üzerinden toplam 118 milyar YTL iç borçlanma gerçekleştirmiştir. Böylelikle 2007 yılı sonu itibarı ile iç stoku 255,3 milyar YTL seviyesine ulaşmıştır.

2004 yılı itibarıyla 17.3 ay olan ortalama iç borçlanma vadesi, 2005 yılında 27.4 aya, 2006 yılında 27.5 ve 2007 yılında 33.3 aya yükselmiştir. Borçlanma vade ayının yükselmesi son dönemde sağlanan ekonomik ve siyasi istikrara güvenin göstergesidir. 2007 yılında iç borcun yüzde 85.5'i ağırlıklı 1-2 yıl vadeli tahvil, yüzde 13.7'si ise 6 ay vadeli bono cinsinden gerçekleştirilmiştir.

2006'dan 2007 yılına Ocak-Eylül döneminde dış borç stoku yüzde 20.1 oranında artarak toplam 237.3 milyar dolara ulaşmıştır. Özel kesiminin dış borçlar içindeki payı sürekli anarken, kamu kesimi son dönemde net borç ödeyici konumuna geçmiştir. Nitekim toplam dış borç stokunda kamu kesiminin payı 2003'de yüzde 66 iken, 2004'de yüzde 60'a, 2005'de 50.8'e, 2006'da yüzde 42'ye ve 2007 yılı Eylül sonu itibarı ile yüzde 37.8'e gerilemiştir. 2007 yılının ilk yarısında özel sektör bankacılık kesimi, kısa vadeli borçlarını azaltırken, uzun vadeli borçlarını arttırmıştır. Sonuç olarak bankacılık kesimi toplam borç stoku bu dönemde, 2006 yıl sonuna göre kısmen artmıştır. Bankacılık dışı kesimin ise 2007 yılının ilk yarısında hem uzun, hem de kısa vadeli dış borçları önemli oranda artması dikkat çekicidir.

Hazine'nin 2008 yılında 130,8 milyar YTL iç ve 18,9 milyar YTL dış olmak üzere toplam 149,7 milyar YTL borçlanacağı planlanmaktadır. Para ve maliye politikaları ile uyumlu, sürdürülebilir, saydam ve şeffaf borçlanma politikaları kapsamında, makul risk seviyesinde orta ve uzun vadede en düşük maliyet hedefine ulaşılabilmesini temin etmek için 2004 yılından başlayarak sürdürülen stratejik ölçüt uygulamasına 2008 yılında da devam edilecektir. Bu çerçevede, ağırlıklı olarak YTL cinsinden borçlanılarak döviz cinsi borçların Merkezi Yönetim borç stoku içindeki payında gözlenen azalma eğiliminin korunması hedeflenmektedir. Bu kapsamda döviz cinsinden iç borç çevirme oranının yüzde 60'ı aşmamasına dövize endeksli senet ihracının yapılmamasına özen gösterilecektir.

f- Enflasyon

Kurlar, faiz ve enflasyonda yaşananlar gelişmeler 2002 yılından itibaren uygulanmakta olan açık enflasyon hedeflemesi rejimi kapsamında Türkiye 2007 yılı başında yüzde 4 olarak belirlediği yıl sonu hedefini tutturamadı.. Aralık sonu itibarı ile TÜFE' de yüzde 8.39, ÜFE' de ise yüzde 5.94'lük artış gerçekleşmiştir. Böylece 2007 yılı için belirlenen enflasyon hedefi ile uyumlu yüzde 6'lık üst sınır bile 2.39 puan aşılmıştır. Özellikle 2007 yılının son çeyreğinde yüzde 6 olarak belirlenen üst sınırın üzerine çıkmıştır. Kuraklık nedeniyle gıda fiyatlarında yaşanan artışlar, uluslar arası konjonktürde yaşanan gelişmeler sonucu artan ham petrol ve enerji fiyatları ve ÖTV ayarlamaları nedeniyle tütün ve alkollü içkilerin fiyatlarına yapılan zamlar 2007 yılı enflasyonunda bu denli sapmanın baş aktörleri olmuştur.

2008 başında elektriğe yapılan yüzde 15'lik, doğalgaza yapılan yüzde 7.4'lük ve benzine litrede 6 yeni kuruşluk zamlar 2008 yıl sonu için yüzde 4 olarak belirlenen enflasyon hedefini zora sokacağı ve daha ocak ayı başında önemli bir artışa neden olmuştur.

g-Kamu Borçlanma Faizi

Uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmalar, dünyada gıda, enerji ve ham petrol fiyatlarında yaşanan artışlara rağmen Merkez Bankası, hizmetler grubu fiyatlarındaki katılığın kırılmaması, ekonomik birimlerin geçmişe endeksleme davranışlarının önemli ölçüde devam ediyor olması ve küresel risk iştahı algılamalarına ilişkin olası değişiklikler gibi risk unsurlarım dikkate alarak 2007 yılının ilk sekiz ayında politika faizlerinin 17,50 seviyesinde tutmaya devam etmiştir. Küresel ekonomideki gelişmelerin hem iç hem dış talep büyümesini sınırlayıcı yönde etkileyebileceği ve bu durumun orta vadede 2008 yılı için yüzde 4'lük enflasyon hedefine ulaşılmasına ilişkin aşağı yönlü risklerin artmasından dolayı Para Politikası Kurulu'nun 13 Eylül 2007 tarihli toplantısında, kısa vadeli politika faiz oranları 25 baz puan indirilerek yüzde 17.25'e çekilmiştir. Kısa vadeli faiz oranlarında ölçülü indirime 2007 yılı ekim, kasım, aralık aylarında da devam edilmiş ve gecelik borçlanma faiz oranı her ay için elliser puan daha indirilerek yüzde 15.75'e çekilmiştir. Mortgage

kriziyle bağlantılı olarak uluslararası piyasalarda risk algılama değişikliği sonucunda oluşan likidite daralmasından dolayı Türkiye'de faiz indirimine başlandığı 2007 yılının eylül ayından bu yana dünyadaki 42 Merkez Bankasının gelişmekte olan 13 ülke faiz arttırırken 16'sı sabit tutmuştur. 2007 yılının son dört ayında ise faiz indirimi yapan 13 Merkez Bankası arasında miktar ve sayı olarak en fazla indirimi Türkiye yapmıştır. 2007 yılının son çeyreğine ilişkin büyüme verileri ılımlı seyrettiği için 2008 yılının ilk çeyreğinde Para Politikası Kurulunca faiz indirimine devam edileceği tahmin edilmektedir. Ancak uluslar arası piyasalarda yaşanabilecek dalgalanmalar, dış talep eğilimindeki olası değişimler, maliye politikası uygulamalarına ve orta vadeli enflasyon görünümünü etkileyen diğer unsurlara bağlı olarak faiz indirimine devam edilmesi kararı olumsuz yönde etkilenebilir.

2007 yılında dolar nominal olarak yüzde 17.1, reel olarak yüzde 23.8 oranında değer kaybetmiştir. 2007 yılında Merkez Bankasınca dalgalı döviz kuru rejimine devam edilmiştir. 2007 yılı boyunca piyasada döviz birikiminin artmasıyla Merkez Bankası rezerv biriktirmek amaçlı, 14 Aralık 2007 itibarı ile ihaleler yoluyla toplam 9,5 milyar Amerikan Dolar tutarında döviz alım ihalesi gerçekleştirmiştir.

h-Dış Ticaret ve ödemeler dengesinde yaşanan gelişmeler

Dış ticaret açığı ve cari işlemler dengesi 2007 yılında da üzerinde en fazla tartışılan konu olmaya devam etmiştir. 2007 yılı sonu ihracat gerçekleşme tahmini 104 milyar dolar, ithalat gerçekleşme tahmini ise 166 milyar dolardır. Bu rakamlar da 2006 yılına göre ihracatta yüzde 22, ithalatta ise yüzde 19 oranında bir artışı ifade etmektedir. 2007 yılı ocak - kasım döneminde 97,4 milyar dolar ihracat, 153,7 milyar dolar ithalat gerçekleşmiştir. 2007 yılının on bir aylık döneminde gerçekleşen 56,3 milyar dolar dış ticaret açığımızın yüzde 60'ı Rusya, Çin ve İran'dan kaynaklanmıştır. Dış ticaret açığının 2007 yılında 2006 yılına göre yüzde 15 oranında artarak 62 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Ülkemizde ithalat hacim olarak ihracata göre daha yüksek düzeyde artmasının iki temel nedeni eksik değerli döviz kurları ile ülkemizdeki üretimin yüzde 23 gibi ciddi bir oranda ara mal ithalatı bağımlısı olmasıdır.

I-Cari İşlemler Dengesi

Cari işlemler açığı 2004 yılından 2006 yılına iki kat artmıştır. Bilindiği gibi cari işlemler açığı kabaca reel sektörün dış dünya ile döviz işlemlerinin dengesini vermekte ve özet olarak mal ve hizmet ticareti ile işçi dövizleri, dış borç faiz ödemeleri gibi faktör gelir-gider kalemlerinden oluşmaktadır. 2005 yılında 22,6 milyar dolar olan cari açık 2006'da yüzde 46 oranında artarak 32,9 milyar dolara ve 2007 yılı için 36,4 milyar dolar olacağı tahmin edilen açık, yılın ilk on ayında 29 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Cari işlemler açığında yaşanan bu artışta, enerji ve emtia fiyatlarındaki artışın yanı sıra üretim ve yurt içi talepteki artış sonucu ithalatta gözlenen yüksek oranlı reel

artışlar belirleyici olmuştur. Yüksek oranda gerçekleşen sermaye girişleri sonucu değerlendirilen YTL, rekabet gücünü ve cari açığın düzeyini etkileyen diğer önemli faktördür. Şüphesiz cari işlemler dengesinin sürekli ve artan oranda açık veriyor olması ekonomide işlerin çok da iyi gitmediğinin habercisidir.

3-2008 yılına ait beklentiler

2008 yılında ülkemiz ekonomisine ilişkin olarak beklentileri değerlendirmeden önce dünya ekonomisinde beklenen gelişmeleri analiz etmekte yarar vardır. IMF verilerine göre 2006 yılında yüzde 5.4 olan dünya üretim artış hızının, 2007 yılında biraz hız keserek 5.2 düzeyine gerileceği tahmin edilmektedir.

2007 yılında gelişmiş ülkelerden Euro bölgesi ve Japonya'da yılın ikinci çeyreğinde büyümenin yavaşladığı, ABD'de de Mortgage krizinin ekonomiyi olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Yükselen piyasa ekonomilerinden Çin, Hindistan ve Rusya'nın ilk sıralarda geldiği özellikle Rusya'da 2007 yılının ilk yarısında büyüme hızının, yüksek bir ivme kazandığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan, Afrika'da gelir düzeyi düşük ülkeler de uzun yıllardan sonra etkileyici bir büyüme performansı sergilemektedirler.

Dünya genelinde azalan enflasyonist baskıların 2007'de gelişmiş ülkelerde denetim altında tutulduğu, ancak gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, artan enerji ve gıda fiyatları nedeniyle, yükseldiği gözlenmektedir. Japonya'da 2007 yılı içinde fiyatlar artmamış, bazı gelişmekte olan ülkelerde hızlı büyüme ve gıda fiyatlarındaki yükselmeler nedeniyle enflasyonist baskılar artış eğilimine girmiştir.

2007 yılında mali piyasalarda yaşanan dalgalanmalar dünya genelinde likidite darlığı doğurduğundan 2008 yılında dünya ekonomisinin büyüme hızının yüzde 4.8 olacağı tahmin edilmektedir. 2008 yılında dünya ekonomisinde büyümeyi tehdit edebilecek diğer riskler ise potansiyel enflasyonist baskılar, petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar ve sermaye hareketlerinin yükselen piyasalar üzerine etkisi olacaktır. Öte yandan nüfusun yaşlanması, küreselleşme sürecine gösterilen direnç ve küresel ısınma da dünya ekonomisinin gelişmesini uzun dönemde olumsuz etkileyebilecek başlıca konulardır.

Dünya Bankası raporuna göre, 2008 yılında Amerikan ekonomisinde beklenen küçülme ve para piyasalarında yaşanabilecek dalgalanma sonucu özellikle gelişmekte olan ülkelerde olası şokların giderilmesi için döviz rezervlerine başvurabilirler. Küresel ticarete gelişmekte olan ülkelere gelen güçlü ithalat taleplerinin küresel büyümeyi desteklediği, eş zamanlı olarak daha düşük ABD dolarının Amerikan ihracatının hızla büyümesine neden olabilecektir. ABD'nin gelişmekte olan ülkelere artan ihracat sonucunda artan cari açığını kapatmaya yardımcı olacak böylelikle küresel dengesizliğin azalmasına katkı sağlayacaktır.

Dünyada farklı gelişmişlik düzeyinde olan ülkelerin rekabet gücünü kapsamlı bir şekilde veren endeks, rekabetçiliğin, kurumlar, altyapı, makro ekonomik istikrar, sağlık ve temel eğitim, yüksek öğrenim, ürün ve iş gücü piyasalarının etkinliği, mali piyasaların çeşitliliği, teknolojik altyapı, pazar büyüklüğü, faaliyet çeşitliliği ve inovasyonu içeren 12 temel faktör göz önüne alınarak Dünya Ekonomik Forumu tarafından her yıl hesaplan Küresel Rekabet Endeksi (GCI) sıralamasında 2007 yılında dünyanın rekabet gücü en yüksek ekonomileri sırasıyla Amerika, İsviçre ve Danimarka'dır.

Listenin ilk onunu oluşturan diğer ülkeler İsveç, Almanya, Finlandiya, Singapur, Japonya, İngiltere ve Hollanda'dır. Türkiye 2007 yılında 2006 yılına göre 6 basamaklık bir ilerleme ile sıralamada 53. sırada gelmiştir. Raporda, 2006 yılında 12 basamak birden ilerlemiş olan Türkiye'nin, son iki yılda toplam 21 ülkenin önüne geçmiş olması, 2001 krizi sonrasında yapılan reformların bir yansıması olarak değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında nihai olarak denilebilir ki, 2008 yılı, hızı biraz yavaşlamakla birlikte, küresel ekonominin özellikle gelişmekte olan ülkeler cephesinde büyümeyi sürdüreceği ancak özellikle yılın ilk çeyreğinde uluslararası piyasalardan yaşanabilecek olası mali dalgalanmalar, enerji fiyatları, enflasyon ve faizler anlamındaki risklerin gölgesinde yaşanacak bir yıl olacaktır.

Türkiye için ise 2008 yılı, gerek iç gerekse dış siyasetle ilgili önemli değişimleri ve olası riskleri taşıyan zorlu bir sınav yılı olmaya adaydır.

2002 yılından bu yana uygulanan ekonomik programda kaydedilen başarı, AB ile devam eden müzakere süreci, kamu maliyesinde ve faiz oranlarında yaşanacak olumlu gelişmeler, işsizlik ve yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik yapılacak yasal düzenlemelerin uygulamadaki başarı oranı, özelleştirme ve yapısal reformlardaki ilerlemeler ve en önemlisi yurtiçi talebinin yüzde 5 oranında artması ve dış dengenin GSMH büyümesine katkısının pozitif yönde 0.3 puan olması 2008 yılı için hedeflenen yüzde 5.5 büyüme oranının gerçekleşmesinde etkili olacaktır. Bununla birlikte ABD ekonomisindeki büyümenin beklenenden daha düşük gerçekleşmesi, petrol fiyatlarının tekrar artış eğilimine girmesi ve AB'de enflasyonun yükseliş trendine girmesi, Türkiye için büyüme hızı ve yüzde 4 olarak hedeflenen yıl sonu enflasyon hedefine ulaşılmasında muhtemel dışsal risklerdir.

Diğer yandan yabancı sermaye yatırımları ve özelleştirme gelirlerinde yaşanabilecek olası olumsuz gelişmeler cari açığın finansmanını zora sokabilecektir. Bununla birlikte 2008 yılının ilk çeyreğinde mali piyasalarda yaşanabilecek dalgalanmalar sonucunda doların ve faiz oranlarının artmasıyla birlikte bütçe üzerinde faiz yükü artabilecektir.

Enflasyon cephesinden bakıldığında Merkez Bankası, sıkı maliye politikasını devam ettirmek kaydıyla söz konusu hedefe ulaşılabileceği öngörüsünde bulunmakla beraber, 2008 yılı için yüzde 4 olan enflasyon hedefini tutturulabilmesi gerek içsel gerekse dışsal faktörlerden dolayı olası gözükmemektedir.

Dış ticaret göstergeleri açısından bir değerlendirme yapıldığında 2008 yılında ihracatımızın yüzde 12.5 oranında artarak 117 milyar ABD doları seviyesine ulaşması beklenmektedir, ithalatın ise yüzde 9.6 oranında artarak 182 milyar ABD doları olması öngörülmektedir. Böylece dış ticaret açığı 2007 yılına göre yüzde 4.8 oranında artarak 65 milyar ABD doları civarında olacaktır. 2007 yılında düşük kura rağmen ihracatımızın yüzde 22 oranında artmıştır. 2008 yılında uluslararası mali piyasalarda yaşanabilecek dalgalanmalara sonucunda ülkemizde dolar kurunun artmasıyla kanımızca öngörülen ihracat hacmi yakalanacaktır.

Sonuç olarak 2007 yılında dünyada yaşanan ekonomik gelişmeler ışığı altında Türkiye için 2008 yılı riskler ve belirsizlikler açısından yönetilmesi oldukça zor bir yıl olacaktır. Politikalar bazında önemli bir değişim beklenmemektedir. 2008 yılında enerji ve emtia fiyatlarındaki yaşanabilecek artışlar ve uluslararası mali piyasalarda olası dalgalanmalar ekonomik istikrarımızın korunmasında en ciddi tehditler olacaktır.

Kaynaklar:

- *DPT 2007 yılı programı, DPT 2008 yılı programı, DPT Ekonomik Gelişmeler, Aralık 2007.*
- *Muhtelif gazete makaleleri*